
concerto
BUDAPEST
Wagner
R. Strauss
Szutrély
Keller
2026. október 31.
szombat 19.30
ZENEAKADÉMIA
© Csibi Szilvia

WAGNER
Az istenek alkonya –
Siegfried halála és gyászinduló,
WWV 86d

R. STRAUSS
Négy utolsó ének, TrV. 296

1. Lefekvéskor
2. Szeptember
3. Tavasz
4. Alkony

– szünet –

WAGNER
Trisztán és Izolda –
előjáték és Izolda
szerelmi halála, WWV 90

R. STRAUSS
Halál és megdicsőülés, op. 24

Szutrély Katalin szoprán
Vezényel: **Keller András**

CONCERTO BUDAPEST SZIMFONIKUS ZENEKAR
Zene szenvedéllyel

A Concerto Budapest szimfonikus zenekar Magyarország egyik vezető nagyzenekara. Egyéni hangzásával, nagy ívű műsorszerkesztésével különleges és meghatározó szereplője a magyar és nemzetközi zenei életnek. Széles repertoárja a jól ismert klasszikusoktól napjaink kortárs darabjaiig terjed. Progresszív karaktere elementáris erővel nyilvánul meg zenészei játékában, előadásukat a zene szenvedélyes szeretetével teszik feledhetetlenné a közönség számára is. A zenekar egyike Magyarország legrégebbi együtteseinek, a több mint százéves múltat magáénak tudható Concerto Budapest elődje 1907-ben alakult meg. Zeneigazgatója és vezető karmestere a 2007-es centenárium óta Keller András világhírű hegedűművész-professzor, a Keller Quartet alapítója.

A Concerto Budapest Keller András személyében és vezetésével a magyar kamarazenélés legnemesebb tradícióit viszi tovább, melyeket Bartók Bélától és Weiner Leótól Végh Sándoron és Rados Ferencen át Kurtág Györgyig ívelő folytonosság és zenei szellemiség fémjelez.

A zenekar állandó vendégei olyan elismert magyar zenészek, mint Balázs János, Takács-Nagy Gábor, Ránki Dezső, Várjon Dénes, Kelemen Barnabás, Baráti Kristóf, Fenyő László, Szűcs Máté, Berecz Mihály és Perényi Miklós, visszatérő nemzetközi vendégszólistái közé tartozik Gidon Kremer, Heinz Holliger, Isabelle Faust, Khatia Buniatishvili, Lucas Debargue, Mihail Pletnyov és Jevgenyij Koroljov.

A Concerto Budapest tiszteletbeli elnöke Kurtág György, a kortárs zene élő legendája.

© Posztós János

Keller András

„Pokolra kell mennünk, hogy néhány hang a mennybe juthasson. Maximalista ember lévén elvárom, hogy a zenészek mindig a legmagasabb szinten teljesítsenek, mert számunkra minden hang élet vagy halál. Wagnernél és Straussnál sem elég a puszta technikai tökéletesség; a zene a hangjegyeken túl kezdődik, ott, ahol a lélek megszólal.”

Richard WAGNER

Az istenek alkonya – Siegfried halála és gyászinduló, WWV 86d

VILLÁMOKOSÍTÓ

1. Siegfried halála és az őt gyászoló induló *Az istenek alkonya* című 1876-os opera harmadik felvonásában szólal meg.
2. A halála előtti pillanatokban Siegfried Brünnhildéről énekel, a gyászinduló pedig az elhunyt hős vezérmotívumaiból építkezik.
3. Az *istenek alkonya* Wagner *A nibelung gyűrűje* című tetralógiájának záródarabja.

Aligha létezik terjedelmesebb és szövevényesebb opera(füzér), mint a *Ring*, vagyis *A nibelung gyűrűje*. A több mint tizenöt órás zenefolyam többgenerációnyi mitológiai történetet mesél el – halandók és istenek szintjén párhuzamosan és keresztbe-kasul. Wagner maga jegyzi nemcsak a zenét, de a szövegkönyvet is. Az egész história középpontjában Siegfried áll – az ő életéhez szolgál előtörténetként az első két opera, és az ő bukásával ér véget az egész elbeszélés. Siegmund és Sieglinde gyermeke, Siegfried sikeresen összekovácsolja apja varázskardját, amellyel legyőzi a sárkányt, aki a teljhatalmat jelentő gyűrűt őrzi. A fiú kiszabadítja és felébreszti a tűzcsóva közepén alvásra ítélt Brünnhildét, akivel szerelembe esik, és e szerelemtől megtanul félni. Mégsem elég óvatos, és végül halálos sebet kap attól a Hagentől, aki a gyűrűt egykor kovácsoló törpe, Alberich törvénytelen gyermeke. Siegfried halála rövidesen az egész isteni társaság kudarcához és pusztulásához vezet. Mivel Siegfriedtől egyfajta megváltóként a rend felállítását és megőrzését várták, halála nemcsak *Az istenek alkonya,* de az egész tetralógia legfájdalmasabb, legreménytelenebb, legszomorúbb pillanata. A koncerttermekben gyakran elhangzó szakasz, Siegfried halála és a gyászinduló két főmotívumra épül: mind a kéthangos ritmikai motívum, mind a dübörgő basszusfrázis tragikus hangulatot kölcsönöz a zenének. Gyengéd melódiát hallunk, amely Siegfried Brünnhildéről szóló éneke, és amely lüktető fafúvósok kísérete felett a Siegfriedet a teljes *Ring* alatt megidéző vezérmotívumba torkollik. Hiszen Wagner ebben a műben ért el vezérmotívum-technikájának csúcsára. A gyászinduló pedig ezen keresztül nem más, mint nagyszabású visszaemlékezés – Siegfriedhez, a kardhoz és a hős küldetéséhez kötődő motívumokkal, ünnepélyes rézfúvóshangzással.

Richard STRAUSS
Négy utolsó ének, TrV 296

VILLÁMOKOSÍTÓ

1. A négy zenekari kíséretes dal, bár mind a halálról énekel, eredetileg nem ciklusnak készült, így a cím sem Strausstól származik.
2. Az *Alkonyfényben* Joseph von Eichendorff költeményére, a *Tavasz*, a *Szeptember* és a *Lefekvéskor* Hermann Hesse verseire íródott.
3. A dalokat Strauss halála után néhány hónappal, 1950 májusában mutatta be a Londoni Filharmonikus Zenekar, Wilhelm Furtwängler vezényletével.

Túl egy világháborún, túl a nyolcvanadik életévén Richard Straussnak minden oka meglett volna, hogy az 1940-es évek második felét elvonulva, ihlet és alkotás nélkül töltse. Ő azonban új erőre kapott, és komponálni kezdett. Dalok születtek sorban – zenekari kísérettel. 1948 májusában elsőként Joseph von Eichendorff *Alkonyfényben* című versét dolgozta fel, majd három Hesse-vers következett: a *Tavasz,* a *Lefekvéskor* és végül 1948 szeptemberében (mikor máskor?) a *Szeptember*. A *Tavasz*t leszámítva a címek eléggé egy irányba mutatnak: az elmúlás és a halál felé. Valójában a *Tavasz* sem az a tipikus madárcsicsergős ének: „Kriptahomályon az álom nyugodni nem hagyott" – szólnak Tandori Dezső fordításában a nyitósorok. A szövegek és a dalok mégsem mondhatók depresszívnek vagy pesszimistának. A költők és rajtuk keresztül Strauss nem szenvedést lát a halálban – és utána talán feloldozást –, hanem megváltást, megbékélést. Hasonló nyugalmat és szépséget hallunk itt, mint Izolda esetében, holott a *Trisztán* épp akkor íródott, amikor Strauss született. Szép szövegek, szép képek és hozzájuk egy mélyen romantikus zene – a 20. század kellős közepéről... Szélsőségeket kerülő, légies, bölcs dalok ezek, amelyekben az emelkedettséget az énekes gyakran magas regiszterbe írt szólama is erősíti. Éteri hangzás, amely abban is elbizonytalanít minket, hogy akit hallunk, vajon az életen innen vagy túlról énekel... Nem csoda, hogy a legendás karmester, Wilhelm Furtwängler ciklussá rendezte össze a négy művet, amikor 1950-ben, nem sokkal Strauss halála után bemutatta őket. A sorrendet nem a keletkezés ideje szerint állapította meg, hanem a leginkább megválaszolhatatlan, a folytatást leginkább ellehetetlenítő *Alkonyfényben* című dal zárja a ciklust. A mostani hangversenyen a dalok abban a történelmi sorrendben csendülnek fel, ahogyan azok az 1950. május 22-i világpremieren, a londoni Royal Albert Hall pódiumán, Kirsten Flagstad és Wilhelm Furtwängler tolmácsolásában elhangzottak.

Richard Strauss à la carte

Jó nagy étlapról választott – egyébként remekbe szabott fogásokat – Keller András, aki e sorok írójához hasonlóan rajong Richard Straussért. A német komponista életműve és alkotói habitusa a zenetörténet aranykorára emlékeztet, amikor a szerzők önfeledten ontották magukból műveiket; amikor befejezték az egyiket, rögtön belekezdtek a következőbe. Strauss gyerekkorától kezdve szinte halála napjáig folyamatosan komponált, ami közelítőleg nyolcvan évet jelent. És milyen nyolcvan év volt ez! Zenei értelemben búcsú a romantika századától, átlépés a kételyekkel teli 20. század kapuján, bolyongás újítások, izmusok, irányzatok, divatok labirintusában, történelmi viharok megrázkódtatásai között, leomló és felépülő, majd újra rommá váló kártyavárak fenyegető árnyékában. De Strauss a maga útját járta, rendületlenül, egy kivételes mesterember szorgalmával és tudásával. Csakhogy – mielőtt lekezelően megveregetnénk a vállát – hajoljunk meg mélyen előtte, mert műhelyét a géniusz lángja világította be.

Batta András írását Richard Straussról a Concerto 2026/2027-es évadmagazinjának 77. oldalán olvashatják.

Richard WAGNER
Trisztán és Izolda – előjáték és Izolda szerelmi halála, WWV 90

VILLÁMOKOSÍTÓ

1. A koncertdarab Wagner 1865-ös operájának legelejét és legvégét helyezi egymás mellé – utóbbiban az énekszólamot leggyakrabban hangszer helyettesíti.
2. Az előjátékban megtalálható számos olyan vezérmotívum, amely az operában kulcsszerepet játszik.
3. Izolda énekében az opera közepét, a szerelmespár egymásra találásának zenéjét idézi fel.

Vigyázat, a koncertet nyitó Wagner-mű hallgatása korántsem kockázatmentes, csak saját felelősségre ajánlott. Történt ugyanis, hogy a *Trisztán és Izolda* két leghíresebb részletének előadásán César Franck egyik növendéke rosszul lett, majd el is ájult a zene gyönyörűségétől. A zene, akárcsak maga a történet, rendkívül mély, szívbe markoló és érzelmileg megterhelő. Egy tiltott szerelem, amelynek tagjai kizárólag a halálban egyesülhetnek. Nem egyszerű a szövevényes szüzsé hangulatát pusztán két ponton történő zenei mélyfúrással visszaadni, az opera előjátéka és zárójelenete mégis tökéletes ívet rajzol ki, és szempillantás alatt beszippantja hallgatóját. Az előjátékban nemcsak lefelé és felfelé mozgó kromatika lebegteti előttünk a szomorúság és a vágy kettősségét, de Wagner rögtön otthagy minket a bizonytalanságban, amikor megszólaltatja Trisztán-akkordként híressé vált hangzatát. A négyeshangzat különlegessége, hogy a szerző nem adja meg nekünk az összhangzattan legalapvetőbb eszközét: az oldást. Bizonyos szólamok ugyan továbbmozdulnak az oldás irányába, de más hangok megtartják a frusztráló feszültséget. Ezt követően Wagner megtelíti az előjátékot leitmotivokkal, vagyis az opera vezérmotívumaival – olyan dallamfoszlányokkal, amelyek bizonyos személyekhez, helyszínekhez, tárgyakhoz, eseményekhez kötődnek, és mottóként képesek egy pillanat alatt szöveg nélkül is informálni a hallgatót. A vágy, a szerelmi pillantás, a nélkülözés és a halál megvetése mind megjelenik ebben a tételben. S bár a zene az opera két végpontját állítja egymás mellé, valójában halljuk a történet közepét is, hiszen Izolda azt a jelenetet idézi fel szerelmi halálakor, amikor Trisztánnal egymásra találtak. Akkor lelepleződés és zenei töréspont lett a líra vége, ezúttal viszont boldog dúrban cseng ki a drámai zene, ahogy a nő végre egyesülhet szerelmével a halálban…

Szutrély Katalin

„Nagyon szeretem Wagner zenéjét, és a hangomnak nagyon jólesik a muzsikáját énekelni…. És bár többször feltettem magamnak a kérdést, hogy miért csinálom ezt, hiszen taníthatnék is, mindig rájövök, hogy a hangomon keresztül megszülető muzsikálás szerelme nem hagy szabadulni.”

Richard STRAUSS
Halál és megdicsőülés, op. 24

VILLÁMOKOSÍTÓ

1. A szimfonikus költeményt 1889-ben fejezte be Strauss, az ősbemutatót pedig 1890. június 21-én tartották, a szerző vezényletével.
2. Strauss először nem, majd mégis írt részletes programot a műhöz, később azonban megtagadta.
3. A zene négy részből áll: az első három a halált, az utolsó a megdicsőülést mutatja be.

A mindenszentek előestéjén tartott hangverseny záródarabja ugyancsak a halál témáját járja körül magasztos módon. Richard Strauss egy komoly betegség miatt ágynak dőlvén álmodta meg a művet, amelyben a haldokló ember csak a művészet által nyerheti el megdicsőülését. Mintegy hatvan évvel később, halálos betegen még mindig érvényesnek tartotta fiatalkori vízióját a halálról: „Furcsa, de a haldoklás pontosan olyan, ahogyan hatvan éve megkomponáltam a *Halál és megdicsőülés*ben." Strauss 1895-ben programot is csatolt művéhez, amely mögött felismerhetjük a négy jól elkülöníthető szakasz karaktereit és motívumait: „Mintegy hat esztendeje támadt a gondolatom, hogy szimfonikus költeményben ábrázolom egy személy halálát, aki a legmagasabb eszményeket tűzte ki céljául, következésképpen valószínűleg művész volt. A beteg férfi ágyban fekszik, alszik, nehezen, szabálytalanul lélegzik; kellemes álmok mosolyt varázsolnak arcára, szenvedése ellenére; álma megkönnyebbül; felébred. Megint szörnyű fájdalmak gyötrik; tagjai lázban reszketnek – ahogy a roham végéhez közeledik, és visszatér a fájdalom, megjelenik előtte élete útjának gyümölcse, az eszme, az Eszmény, amelyet megvalósítani igyekezett, hogy művészetét kifejezze, melyet azonban nem volt képes tökéletesíteni, mert emberi lény nem tökéletesíthette. Közeledik halálának órája, a lélek elhagyja a testet, hogy az örök mindenségben a legdicsőbb alakban találjon tökéletességre, amelyet itt a földön nem érhetett el." Később megtagadta programját, és azt mondta, a „*Halál és megdicsőülés* tisztán a képzelet terméke, nem alapul semmilyen személyes élményen. Gondolat volt csak, mint bármely másik." Akárhogy is van, az első szakasz jellegzetes hegedű-brácsa ritmusa halálmotívumként vonul végig az első három tételen. A második részben a láz és az életerő vív csatát, míg a harmadik nosztalgiával átitatott halálttusa. A megdicsőülést fényes C-dúr hozza el a darab végén.

October 31, 2026 19:30 Liszt Academy

WAGNER / R. STRAUSS

Szutrély / Keller

WAGNER: Siegfried's Death and Funeral March, WWV. 86d
R. STRAUSS: Four Last Songs
WAGNER: The Prelude and Liebestod from Isolde
R. STRAUSS: Tod und Verklärung, Op. 24

Katalin Szutrély soprano
Concerto Budapest Symphony Orchestra
Conductor: **András Keller**

"Richard I is Wagner, there is no Richard II, therefore Strauss is Richard III." This witty quip originates with Hans von Bülow, who certainly must have known what he was talking about, as he remained Wagner's devoted admirer until the end of his life (even after the composer seduced away his wife, Cosima) and mentored the young Strauss early in his career.

Accordingly, this concert juxtaposes works by Richards I and III, with the first part featuring, for example, the most famous excerpt from Tristan und Isolde, which exerted an extraordinary impact on the Western music of the 19th and 20th centuries, and the elderly Strauss's poignantly beautiful swan song, Vier letzte Lieder, composed to poems of Hermann Hesse and Joseph von Eichendorff – with both concert numbers featuring the outstanding soprano Katalin Szutrély, who is revered for her pivotal work primarily in the area of historically informed performance.

"It's a strange thing, but dying is just the way I composed it in Tod und Verklärung," observed Strauss in the last days of his life, and in the second half of the concert, this symphonic poem will correspond to Wagner's most intense depiction of heroic death and the lamentation that bids farewell to the hero.

Társadalmi Kapcsolatokért és Kultúráért Felelős Minisztérium

concertobudapest.hu concertobudapest concerto_budapest

Kiadja a **Concerto Akadémia Nonprofit Kft.** · Felelős kiadó: **Devich Gábor** főigazgató · Műismertetők: **Mona Dániel** · Grafikai tervezés: **efergefer Kft.** · Nyomda: **Szó-Kép Nyomdaipari Kft.**